



MUSIQIY-PEDAGOGIK TA'LIM JARAYONINING O'ZIGA XOS XUSUSIYATLARI.

Baymanova Feruza Abralovna.

JDPU Musiqiy ta'lim kafedrasi o'qituvchisi

Annotatsiya: *Hozirgi kun talabi umumiy o'rta ta'lim muassasalari oldiga musiqiy tarbiya berish borasida aniq vazifalarni qo'yidiki, shu maqsadlardan kelib chiqib ushbu maqolada umumiy o'rta ta'lim tizimida olib boriladigan musiqa mashg'ulotlari orqali bolalarni musiqiy uquvini rivojlanishining shakl, usul va metodlari yoritilgan.*

Kalit so'zlar: *Musiqa madaniyati, zamonaviy texnologiya, emotsional, bilim, ko'nikma, malaka, metodika, elektron o'quv materiallar.*

Musiqa madaniyati o'quv predmeti o'quvchilarning ma'naviy, badiiy va ahloqiy madaniyatini shakllantirishga, milliy g'urur va vatanparvarlik tarbiyasini amalga oshirishga, ijodiy mahorat, nafosat va badiiy didni o'stirishga, firka doirasini kengaytirishga, mustaqillik va tashabbuskorlikni tarbiyalashga xizmat qiladi.

Barcha o'quv fanlari qatori musiqiy ta'limda ham davlat ta'lim standartining joriy etilishi milliy musiqiy meroslardan to'laqonli foydalanish imkonini beradi. Bular ommaviy xalq kuy va qo'shiqlarida, xonanda va sozandalarning ijodiy faoliyatlari, maqom, shashmaqom, dostonlar va bugungi zamonaviy musiqiy faoliyatda o'z aksini topdi. Musiqa san'anitining bu kabi imkoniyatlari yangi avlodni tarbiyalashda, ularning barkamol bo'lib yetishlarida o'ziga xos va takrorlanmas manba bo'lib xizmat qiladi.

Boshlang'ich musiqa savodi, musiqiy asarlar ijodkorlari faoliyati, musiqa ijrochiligi, ashula, xor, ansambl, orkestr va sinfonik orkestrlar faoliyati, musiqiy sahna asarlari, xalq va professional musiqasi, bastakorlar va kompozitorlar ijodini o'zbek xalq cholg'u asboblaridan bilishini mashhur o'zbek xalq sozanda va xonandalar ijodi, faoliyati, musiqiy atama va iboralari, musiqiy janrlari, ustozona, mumtoz musiqa, Sharq xalqlari musiqasi va jahon xalqlari musiqasi ularning taniqli namoyondalari, maqom va shashmaqom, uning mashhur ijrochilari faoliyati o'zbek musiqasida mahalliy uslublari va uning ijrochilari, o'zbek milliy musiqasida zamonaviylik va zamonaviy musiqa, milliy estrada musiqasi va uning ijrochilari kabi mavzular asosida milliy musiqa madaniyatimizni o'zlashtirishini nazarda tutadi.

Bu mavzular dars jarayonida quyidagi o'quv faoliyatlarda nazariy ham amaliy mashg'ulotlari vositasida bajariladi. Musiqa tinglash. Jamoa bo'lib kuylash. Musiqa savodi. Musiqa ijodkorligi.

Musiqa tinglash va kuylash ta'lim mazmunining asosini tashkil etadi. Ularni kuylash, tinglash faoliyatlari vositasida o'rganish bilan bir qatorda cholg'uchilik, musiqali harakatlar, o'rganish va o'zlashtirish, musiqiy tavsiflarini ifodalash imkoniyati yaratiladi. O'zbek xalq qo'shiqlari, o'zbek bastakorlari va kompozitorlari qo'shiqlari, jahon va qardosh


kompozitorlari qo'shiqlari, mahalliy musiqa uslublariga oid folklor qo'shiqlari. Maqom aytim yo'llaridan namunalar.

Jamoa bo'lib kuylash faoliyati o'quvchilarni musiqa o'quv qobiliyati hamda ijrochilik malakalarini rivojlantirish uchun zarurdir. Sinfda jamoa bo'lib kuylash jarayonida o'quvchi o'z ovoz ijrosini boshqarishni, ustozlari ijrosini eshtib kuzatishni hamda ular bilan bahamjihat jo'rovoqlik qilishga kirishadi. O'zbek xalq qo'shiqlari, o'zbek bastakorlari va kompozitorlari qo'shiqlari, jahon va qardosh kompozitorlari qo'shiqlari, mahalliy musiqa uslublariga oid folklor qo'shiqlari.

Musiqa savodi barcha bilimlarni nazariy birlashtiruvchi faoliyat sifatida muximdir. Darsdan qaysi faoliyat mashg'uloti (tinglash, ijro etish, musiqiy harakatlar) bo'lmasin, berilgan mazmundagi asar o'rganiladi va uning xususiyatlari (janri, shakli, tuzilishi, ijrochiligi) haqida yangi tushunchalar hosil bo'ladi. Shu bois, musiqa savodi faqatgina nota yozuvlarini o'rganishdan iborat bo'lmay, balki o'quvchilarni umumiy bilim saviyasini tarkib toptiruvchi umumiy bilim tushunchalar majmuasini (ijrochiligi, xalq va bastakorlik musiqasi, ularning farqlari milliy musiqaning mahalliy uslublari, klassik musiqa, nota savodi) tashkil etadi.

Musiqa tinglash yakkanavoz va jo'r ovoqlikni ajrata bilish, ansambl va orkestr ijrosini farqlay bilish, sozlar va sozlar tembrini ajrata olish, musiqiy did va idrokni rivojlantirish. O'zbek, qardosh va jahon xalqlari bastakorlari asarlaridan namunalar tinglash va boshqalar. Bolalar ijrochiligini shakllantirish ashula ijrochiligi, sozlar ijrochiligi, raqs ijrochiligi, yakka va jamoa bo'lib ijro etish. Xalq va kasbiy musiqasi bolalar kuy va qo'shiqlari, ommaviy xalq kuy-qo'shiqlar, maqom, dostonlar, zamonaviy musiqa ijodi, xalq sozanda va xonandalari ijodini bilish. Musiqaning ifodaviy tili kuy, garmoniya, ritm-usul, sur'at, o'lchov, rigstr, dinamik belgilar bilan tanishish. Oddiy musiqa shakllari: bir qism, ikki qism va uch qism musiqa shakllari. Kupletli, ronda, sonata, syuitalar haqida tushunchaga ega bo'lish. Musiqiy janrlar: ashulla, raqs, vals, marsh, opera. Balet, musiqiy drama, cholg'u musiqasi, kantata, kvartet, simfoniya kabi janrlarni farqlay olish. Asosiy musiqiy faoliyat turlari: bastakor, kompozitor, ijrochi sozanda ijodi bilan tanishish. Ijrochilari ansambl, orkestr, xalq va professional sozandalar ijrochiligi haqida tushunchaga ega bo'lish. Xor ijrochiligi: bolalar, ayollar, erkaklar, xalq xorlari va davlat xorlari ijrochiligi bilan tanishish. Partiya ovozlari: saprana, alt, tenor, bas ovozlari farqlay olish ko'nikmalarini egallaydi.

Musiqiy-pedagogik ta'lim, ya'ni musiqiy ta'limning pedagogik jihatlari, bugungi kunda ta'lim tizimining ajralmas qismiga aylangan. Ushbu jarayon musiqa ta'limining nafaqat amaliy, balki nazariy asoslarini ham o'z ichiga oladi. Musiqiy-pedagogik ta'lim jarayonining o'ziga xos xususiyatlarini tushunish, bu sohada samarali natijaga erishish uchun zarurdir. Musiqiy-pedagogik ta'lim jarayoni, musiqiy bilim va ko'nikmalarni o'rgatishning ilmiy, pedagogik va amaliy asoslarini o'z ichiga oladi. Musiqa pedagogikasida o'quvchilarning musiqa ijro etish, nazariy bilimlarni o'zlashtirish, ijodiy



fikrlash va estetik qabul qilish qobiliyatlarini rivojlantirishga qaratilgan metodlar qo'llaniladi.

Zamonaviy texnologiyalar, xususan interfaol texnologiyalar, musiqiy-pedagogik ta'lim jarayonini yanada samarali va qiziqarli qilishda muhim rol o'ynaydi. Ushbu maqola musiqiy-pedagogik ta'lim jarayonining o'ziga xos jihatlari va interfaol texnologiyalarni musiqiy pedagogika jarayonida qo'llash imkoniyatlarini ko'rib chiqadi.

Musiqiy-pedagogik ta'lim jarayonida individual yondashuvning o'rni katta. Har bir talaba yoki o'quvchining musiqiy qobiliyatlari va qiziqishlari individual tarzda hisobga olinishi kerak. Bu, ularning o'ziga xos xususiyatlari va rivojlanish ehtiyojlariga mos keluvchi ta'lim metodlarini tanlashni anglatadi. Har bir o'quvchining musiqiy qobiliyatlari, qiziqishlari va o'rganish sur'ati boshqacha bo'ladi. Shu sababli, musiqiy ta'limda individual ehtiyojlarga moslashtirilgan yondashuvlar zarur. O'quvchilar bilan alohida ishlash, ularning o'ziga xos xususiyatlarini hisobga olish, ta'lim sifatini oshiradi va musiqiy mahoratni rivojlantiradi. Musiqa ta'limi boshqa san'at turlari va fanlar bilan integratsiyalashgan bo'lishi kerak. Musiqiy kompozitsiya, ritm, ton va melodiyaning boshqa san'at turlari bilan birlashtirish, o'quvchilarga to'liqroq estetik tajriba taqdim etadi. Masalan, musiqa va teatr san'ati, tasviriy san'at, adabiyot va tarixni birlashtirgan integratsiyalangan darslar o'quvchilarning umumiy san'atini ko'nikmalarini kengaytiradi.


Musiqa ta'limida ijodkorlik va ifoda erkinligi muhim ahamiyatga ega. O'quvchilarga o'z musiqiy fikrlarini yaratish, ijro etish va rivojlantirish imkoniyatlarini berish, ularning ijodiy salohiyatini oshiradi. Ijodiy yondashuvlar va o'zini ifoda etish imkoniyatlari musiqiy ta'limning asosiy qismidir.

Musiqiy ta'limda nazariy bilimlar amaliy ko'nikmalar bilan uyg'unlashtirilishi kerak. Musiqa nazariyasini o'rganish, musiqiy asarlarni tahlil qilish va amaliy musiqiy texnikalarni o'rganish, o'quvchilarni musiqiy ifoda va ijroda yuqori natijalarga erishishga yordam beradi. Musiqa ta'limida nazariy bilimlar amaliy ko'nikmalar bilan uyg'unlashtirilishi kerak. Bu, musiqiy texnikalarni o'rgatish bilan birga, musiqa nazariyasini tushunishni ham ta'minlaydi.

Musiqa ta'limi o'quvchilarning emotsional va estetik rivojlanishiga katta ta'sir ko'rsatadi. Musiqaning turli janrlarini o'rganish orqali o'quvchilar turli emotsiyalarni tushunishni va ularga javob berishni o'rganadilar. Musiqa ta'limi o'quvchilarning emotsional va estetik rivojlanishiga katta ta'sir ko'rsatadi. Musiqa orqali o'quvchilar turli emotsiyalarni tushunish, ularga javob berish va estetik tajriba olish imkoniyatiga ega bo'ladilar. Musiqa ta'limi, shuningdek, o'quvchilarning musiqiy didini va estetik qabul qilish qobiliyatini rivojlantiradi.

Musiqa ta'limida o'quvchilar musiqiy eshitish va tajriba olish ko'nikmalarini rivojlantiradilar. Bu, musiqaning turli uslublari va janrlarini tahlil qilishni o'z ichiga oladi. Musiqa ta'limida musiqiy eshitish va tajriba olish ko'nikmalari muhim rol o'ynaydi. Musiqiy eshitish qobiliyatini rivojlantirish va turli musiqiy janrlarni tahlil qilish orqali o'quvchilar musiqaning turli uslublari va strukturaviy xususiyatlarini yaxshiroq tushunadilar.

Musiqiy-pedagogik ta'limda pedagogik yondashuvlar muhim rol o'ynaydi. Ta'lim jarayonida interaktiv metodlar, o'yin elementlari va individual darslar kabi yondashuvlar



qo'llaniladi. Musiqiy-pedagogik ta'limda pedagogik yondashuvlar muhim ahamiyatga ega. Interaktiv metodlar, o'yin elementlari va individual darslar kabi yondashuvlar o'quvchilarning qiziqishini oshiradi va ularning musiqiy bilimlarini samarali o'rganishga yordam beradi.

Zamonaviy texnologiyalar musiqiy-pedagogik ta'lim jarayonini yanada samarali qilishda yordam beradi. Musiqa dasturlari, elektron o'quv materiallari va onlayn kurslar musiqiy ta'limning sifatini oshiradi. Texnologiyalar orqali musiqiy asarlarni yaratish, tahlil qilish va o'rganish imkoniyatlari kengayadi.

Musiqiy-pedagogik ta'lim jarayoni o'zining murakkabligi va ko'p qirrali xususiyatlari bilan ajralib turadi. Individual yondashuv, integratsiya, ijodkorlik va nazariy-amaliy uyg'unlik kabi tamoyillar musiqiy ta'limning asosiy qismlaridir. Interfaol texnologiyalar musiqiy-pedagogik jarayonni yanada samarali va qiziqarli qilishda muhim rol o'ynaydi. Musiqa dasturlari, virtual darslar, musiqiy ilovalar, kinematik va simulyatsiya texnologiyalari musiqiy ta'limning sifatini oshiradi va o'quvchilarga yangi imkoniyatlar yaratadi. Biroq, texnologiyalarni qo'llashdagi muammolar, xususan, resurs yetishmovchiligi, pedagogik malaka va texnologik xavfsizlik masalalarini hal etish zarurdir. Musiqa ta'limi doimo rivojlanib borayotgan soha bo'lib, uning samaradorligini oshirish uchun zamonaviy metodlar va texnologiyalardan foydalanish, shuningdek, pedagogik malakani oshirish muhimdir. Musiqiy-pedagogik ta'lim jarayonini zamonaviy texnologiyalar yordamida rivojlantirish, o'quvchilarning musiqiy bilim va ko'nikmalarini oshirishda katta yordam beradi. O'qituvchilar va ta'lim muassasalari texnologik innovatsiyalarni qo'llash orqali ta'lim sifatini yanada yaxshilash, ijodiy va interfaol o'quv muhitini yaratishda davom etishlari lozim.

Foydalanilgan adabiyotlar.

1. Mirziyoyev Sh.M. Byuk kelajagimizni mard va olijanob xalqimiz bilan birga quramiz. T., 2017.
2. Ahmedov M.M. Bo'lajak o'qituvchilarni maktab o'quvchilarida musiqiy-nazariy bilimlarni shakllantirishga tayyorlash: O'quv-uslubiy qo'llanma. T., 2011.
3. G.M.Sharipova. Musiqa o'qitish metodikasi. Maruzalar matni. T. «Nizomiy nomidagi TDPU», 2006 yil.
4. Narzullayeva Nodira Saydullayevna. Musiqiy-pedagogik ta'lim jarayonining o'ziga xosligi, musiqa pedagogikasi jarayonida interfaol texnologiyalar. 09.2024 yil.
5. N.X.Xasanova. Musiqa fanini o'qitilishida innovatsion texnologiyalarning ta'limda samaradorligi. Xalq ta'limi. ilmiy metodik jurnali. 3- Maxsus son. 2021-yil